“Каралды”
Методик берләшмә утырышы
беркетмәсе №1
Җитәкчесе............Э.Ә.Сабирова
31 нче август,2018 нче ел

“Раслыйм”
“Кычытканлы төп гомуми
белем мәктәбе” директоры
.... Ф.Р. Сабиров
Боерык № 63
31 нче август, 2018 нче ел

Татарстан Республикасы

Нурлат муниципаль районы

“Кычытканлы төп гомуми белем мәктәбе”нең

1-4 НЧЕ СЫЙНЫФЛАР өчен

2018-2019 нчы уку елына

ТУГАН (ТАТАР) ТЕЛДӘН ЭШ ПРОГРАММАСЫ

Төзүче: Сабирова Эльмира Әнвәр кызы,

I категорияле башлангыч сыйныф укытучысы

Педагогик киңәшмә утырышында каралды.

Беркетмә №1, 31 нче август, 2018 нче ел

1. Планлаштырылган нәтиҗәләр

1 нче сыйныфта универсаль уку гамәлләре формалаштыру (УУГ).

Шәхси нәтиҗәләр:

- туган илгә карата шәхси караш булдыру;

- чын кеше сыйфатлары булдыру;

- мөстәкыйльлелек һәм җаваплылык үстерү;
- этик хисләр, мөлаемлылык үстерү;
- рухи-әхлакый идеалларына китерү.
- олылар белән хезмәттәшлек;
- аралашу культурасы күнекмәләре .
- мәктәпкә уңай караш; яңа белемнәр алырга омтылыш; бергәләп уку эшчәнлегендә активлык күрсәтү;

- дәреслек геройларына, күршеңә ярдәм итүдә танып-белү инициативасы күрсәтү;
- үз уңышларың/уңышсызлыкларың турында фикер йөртү;
- үз мөмкинлекләреңне бәяләү;
- үз эшчәнлегенең нәтиҗәләрен яхшыртуга ихтыяҗ формалаштыру;
- мәгънә барлыкка китерү («Минем өчен моның нинди мәгънәсе һәм әһәмияте бар?» - дигән сорау кую)

Регулятив универсаль уку гамәлләре:
- кагыйдәләрне, күрсәтмәләрне истә тотып гамәлләр кылу;
- гамәлләрне таләп ителгән вакытта башлау һәм тәмамлау;
- үз эшчәнлегеңне контрольгә алу, биремне үтәүнең дөреслеген тикшерү;
- тормыш тәҗрибәсен куллану;
- эшләнгән эшнең сыйфатын һәм дәрәҗәсен билгеләү.

Танып белү универсаль уку гамәлләре:

Укучылар өйрәнәчәк: - дәреслектә ориентлаша белү;

- шартлы билгеләрнең телен белү;
- рәсем һәм схемалар нигезендә биремнәр үтәү;
- кирәкле мәгълүматны аерып ала белү
- төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру;
- материаль объектлар кулланып биремнәр үтәү;
- дәреслек һәм мөстәкыйль эш дәфтәрендәге мәгълүматлар белән эшли белү
- телдән һәм язма сөйләмне аера белүләре, аларның уртак һәм аермалы якларын табулары; -логик басым китереп чыгарган үзгәрешләрне белүләре;
- алфавитта тамгаларның(хәрефләрнең) урнашу тәртибен белү ;

- чагыштырыру, төркемнәргә аеруны формалаштыру;
- эзләргә, кирәкле мәгълүматны табарга тырышлыкны формалаштыру;
- дидактик рәсемле язуларны дөрес язарга.

Коммуникатив универсаль уку гамәлләре:

- тормыш тәҗрибәсен куллану;

- укытучыны,иптәшеңне тыңлый һәм ишетә белү; күршең белән хезмәттәшлек итү;
- иптәшеңнең позициясен истә тотып, аңа аңлаешлы итеп сөйләү;
- укытучының һәм иптәшләренең сорауларына җавап бирә белү;
- диалогта катнашу; этикет кагыйдәләрен белү;
- проблемаларны мөстәкыйль рәвештә таба алу;
- эзләнү юлларын һәм нәтиҗәләрен ачыклау;
- логик фикерләү, чагыштыру, синтез, анализ ясый белү;
- конфликтлы ситуацияләрдән чыгу юлын табу;

Предмет нәтиҗәләре:

- Россиядә тел һәм мәдәният киңлегенең бердәмлеге һәм күптөрлелеге,

  телнең милли үзаң формалаштыру нигезе булуы турында беренчел күзаллау булдыру.

-укучыларның телне милли мәдәният күренеше һәм аралашуның төп чарасы дип,

  татар телен милләтара аралашу теле итеп танулары.

2 нче сыйныфта универсаль уку гамәлләре формалаштыру (УУГ)

Шәхси нәтиҗәләр:

- туган илгә карата шәхси караш булдыру;
- чын кеше сыйфатлары булдыру;
- мөстәкыйльлелек һөм җаваплылык үстерү;
- этик хисләр, мөлаемлылык үстерү;
- рухи-әхлакый идеалларына китерү.
- аралашу культурасы күнекмәләре .
- дәреслек геройларына, күршеңә ярдәм итүдә танып-белү инициативасы күрсәтү;
- үз уңышларың/уңышсызлыкларың турында фикер йөртү;
- үз мөмкинлекләреңне бәяләү;
- үз эшчәнлегенең нәтиҗәләрен яхшыртуга ихтыяҗ формалаштыру;

Регулятив универсаль уку гамәлләре: - кагыйдәләрне, күрсәтмәләрне истә тотып гамәлләр кылу;

- гамәлләрне таләп ителгән вакытта башлау һәм тәмамлау;
- үз эшчәнлегеңне контрольгә алу, биремне үтәүнең дөреслеген тикшерү;

- тормыш тәҗрибәсен куллану;
- эшләнгән эшнең сыйфатын һәм дәрәҗәсен билгеләү.

Танып белү универсаль уку гамәлләре

-дәреслектә ориентлаша белү;

- шартлы билгеләрнең телен белү;
- рәсем һәм схемалар нигезендә биремнәр үтәү;
- төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру; - материаль объектлар кулланып биремнәр үтәү;
- дәреслек һәм мөстәкыйль эш дәфтәрендәге мәгълүматлар белән эшли белү;

Коммуникатив универсаль уку гамәлләре:

- тормыш тәҗрибәсен куллану;

- күршең белән хезмәттәшлек итү.
- проблемаларны мөстәкыйль рәвештә таба алу;
- эзләнү юлларын һәм нәтиҗәләрен ачыклау;
- логик фикерләү, чагыштыру, синтез, анализ ясый белү;
- конфликтлы ситуацияләрдән чыгу юлын табу;
- укучыларның образлы, логик фикерләвен үстерү;

Предмет нәтиҗәләре:

-кешенең гомуми культура күрсәткече, гражданлык позициясе булган телдән һәм язма дөрес сөйләмгә карата уңай караш формалаштыру;

- татар әдәби теле нормалары (орфоэпик, лексик, грамматик, орфографик, пунктуация), сөйләм әдәбе кагыйдәләре турында беренчел күзаллауга ия булу.

3 нче сыйныфта универсаль уку гамәлләре формалаштыру (УУГ)

Шәхси нәтиҗәләр:

- дәреслек геройларына, күршеңә ярдәм итүдә танып-белү инициативасы күрсәтү;
- үз уңышларың/уңышсызлыкларың турында фикер йөртү;
- үз мөмкинлекләреңне бәяләү;
- үз эшчәнлегенең нәтиҗәләрен яхшыртуга ихтыяҗ формалаштыру;
- сәламәт яшәү рәвешен булдыру;

Регулятив универсаль уку гамәлләре:

-кагыйдәләрне, күрсәтмәләрне истә тотып гамәлләр кылу;
- гамәлләрне таләп ителгән вакытта башлау һәм тәмамлау;
- үз эшчәнлегеңне контрольгә алу, биремне үтәүнең дөреслеген тикшерү;
- тормыш тәҗрибәсен куллану;

- эшләнгән эшнең сыйфатын һәм дәрәҗәсен билгеләү.
-аралашу вакытында куелган максат, бурыч һәм чаралардан чыгып, өйрәнгән материалны куллана белү; ***Танып белү универсаль уку гамәлләре:***

- шартлы билгеләрнең телен белү;
- рәсем һәм схемалар нигезендә биремнәр үтәү;
- төп билгеләрне аерып алу нигезендә кагыйдә формалаштыру;
- алфавитта тамгаларның(хәрефләрнең) урнашу тәртибен белү ;
- материаль объектлар кулланып биремнәр үтәү;
- дәреслек һәм мөстәкыйль эш дәфтәрендәге мәгълүматлар белән эшли белү;
-катлаулы булмаган монологик сөйләм һәм язма текстлар төзегәндә, коммуникатив бурычларны уңышлы үтәү өчен, туры килгән тел чараларын сайлый белү күнекмәләрен формалаштыру

Коммуникатив универсаль уку гамәлләре:
- тормыш тәҗрибәсен куллану;
- күршең белән хезмәттәшлек;
-күршең белән уртак эшчәнлек булдыру;
-ИКТ кулланып кара- каршы әңгәмә кору;

Предмет нәтиҗәләре:

-аралашу вакытында куелган максат, бурыч һәм чаралардан чыгып, өйрәнгән материалны куллана белү; катлаулы булмаган монологик сөйләм һәм язма текстлар төзегәндә, коммуникатив бурычларны уңышлы үтәү өчен, туры килгән тел чараларын сайлый белү күнекмәләрен формалаштыру.

-хатасыз язуны культура дәрәҗәсенең бер күрсәткече итеп тану; үзе төзегән һәм тәкъдим ителгән текстларны язганда, орфография һәм тыныш билгеләре кагыйдәләрен дөрес куллана белү.

4 нче сыйныф ахырына универсаль уку гамәлләре формалаштыру программасын үзләштерү буенча планлаштырыла торган нәтиҗәләр.

Шәхси нәтиҗәләр:
-татар теле фәненә танып белү кызыксынуы;
- дәреслек геройларына һәм партадаш күршеңә ярдәм итү инициативасы; -үз уңышларың/уңышсызлыкларыңның сәбәпләре турында фикер йөртү; -нормалардан тайпылышны күрү;
-аралашу вакытында куелган максат, бурыч һәм чаралардан чыгып, өйрәнгән материалны куллана белү;
-катлаулы булмаган монологик сөйләм һәм язма текстлар төзегәндә, коммуникатив бурычларны уңышлы үтәү өчен, туры килгән тел чараларын сайлый белү күнекмәләрен формалаштыру.

-татар теленең системасы һәм төзелеше: фонетика, графика, лексикология, сүз төзелеше һәм сүз ясалышы, морфология һәм синтаксис; төп тел белеме берәмлекләре һәм аларның үзлекләре, сөйләмдә куллану үзенчәлекләре турында беренчел фәнни караш булдыру.

Регулятив универсаль уку гамәлләре.
- таблица буенча кагыйдәнең дөреслеген тикшерегә;
- гамәлләрне таләп ителгән вакытта башларга һәм тәмамларга;
- кагыйдә, инструкцияләрне истә тотарга һәм шуларга ияреп гамәлләр кылырга; -максатка кагылышсыз гамәлләрдән тыелырга;
- сәбәпле-нәтиҗәле бәйләнешләр урнаштырырга.

Танып белү универсаль уку гамәлләре.
-мөһим бәйләнешләрне аерып чыгару нигезендә кагыйдә формалаштырырга;
- күнегүләрне мөстәкыйль эшләү алымнарын үзләштерергә;
- тәкъдим ителгән план буенча телдән аңлатырга;
-материаль объект, таблица, рәсем, схемалар, сүзлекләр кулланырга;
- бирелгән алгоритм буенча күнегүләр башкарырга;
- фикерләүдә логик чылбыр төзергә;
-уку мәсьәләләрен модельләштерүдә билгеләр (символлар) кулланырга. Укучылар өйрәнергә мөмкинлек алачак:
- интернетны кулланып, мәгълүмат эзләргә;
- мөстәкыйль рәвештә нигезләмә һәм критерийлар сайлап, чагыштыру, сериация һәм классификация башкарырга;
- сәбәпле-нәтиҗәле мөнәсәбәтләр урнаштыруны үз эченә алган логик хикәяләү төзергә.

Коммуникатив универсаль уку гамәлләре.
-партадаш күрше белән яисә төркемдә хезмәттәшлек итәргә;
- нинди дә булса предмет яисә объектка төрле карашлар булу мөмкинлеген аңларга; -килешергә һәм уртак эшчәнлектә гомуми чишелешкә килергә - сорауларны дөрес итеп формалаштырырга;

Предмет нәтиҗәләре:

-танып белү, гамәли һәм коммуникатив биремнәрне чишү өчен тел берәмлекләре һәм уку гамәлләренә ия булу;

-татар теленең системасы һәм төзелеше: фонетика, графика, лексикология, сүз төзелеше һәм сүз ясалышы, морфология һәм синтаксис; төп тел белеме берәмлекләре һәм аларның үзлекләре, сөйләмдә куллану үзенчәлекләре турында беренчел фәнни караш булдыру.

2. Предметның эчтәлеге
1 нче сыйныф

Беренче сыйныфта укучыларны грамотага өйрәтү ике чорга бүленә: грамотага әзерлек чоры, әлифба чоры (төп чор). Грамотага өйрәтү үзара тыгыз бәйләнгән укый һәм яза белергә өйрәтүнең башлангыч процессыннан гыйбәрәт аналитик – синтетик аваз – хәреф методы белән тормышка ашырыла; авазлар һәм хәрефләр, иҗекләр һәм сүзләр, җөмләләр һәм бәйләнешле сөйләм өстендә эшләү күнегүләре аша ныгытыла. Аваз, хәреф — тану берәмлеге, иҗек — уку берәмлеге, сүз — аңлау берәмлеге, җөмлә — мәгълүмат-хәбәрлек берәмлеге (Кош оча. Балык йөзә.) икәнен гамәли аңлап, «чын уку һәм чын язу»ның җөмлә укудан һәм җөмлә язудан башланганын белеп эшләүләренә ирешелә.

Грамотага әзерлек чоры

Язу гигиенасы кагыйдәләре белән таныштыру, кагыйдәләрне даими үтәү гадәте тәрбияләү. Кешеләрнең әйтеп һәм язып сөйләшүләрен гомуми күзаллау. Матур итеп сөйләшә, укый һәм яза белү кирәклеген аңлау. График схемалар ярдәмендә сөйләмне — җөмләләргә, җөмләне сүзләргә аеру, сүзләрне иҗек һәм авазларга таркату. Дәфтәр битендә ориентлашу. Язу сызыгы, язуның башлангыч ноктасы. Структур берәмлек буларак кулланылган сызык элементлары.Алгоритм буенча сызык элементларын язу.

Әлифба чоры, яки төп чор

Барлык баш һәм юл хәрефләренең язылышы һәм аларның тоташтыруның төп сызыклары белән таныштыру һәм каллиграфик дөрес язарга өйрәтү. Язуда өч төрле (аскы,урта,өске) тоташтыру алымы. Авазларны сүздә тиешле язма хәрефләр белән күрсәтү. Сүздәге хәрефләрне, аларны тоташтырган сызыкларын өзмичә ритмик язуны булдыру , дәфтәр юлларына хәрефләрне һәм сүзләрне, тигез ара калдырып, тигез, дөрес урнаштыру. Башта укытучы белән иҗек –аваз анализы ясаганнан соң, тора бара мөстәкыйль рәвештә сүзләр, җөмләләр язу. Башта язмача, аннары басмача үрнәкләрдән сүзләр, җөмләләр күчереп язу. Үрнәк текст белән чагыштырып карау һәм сүзләрне иҗекләп орфографик уку ярдәмендә дәфтәргә язылганнарның дөреслеген тикшерү. Әйтелеше белән язылышы арасында аерма булмаган сүзләрне, шундый өч-дүрт сүздән торган җөмләләрне диктант итеп язу.

Татар теле дәресләре әлифба курсы тәмамланганнан соң атнага 3 дәрес хисабыннан укытыла.

Авазлар һәм хәрефләр

Аваз һәм хәрефне аеру. Иҗекләрне һәм сүзләрне дөрес уку һәм язу. Сүзләрне иҗекләргә бүлү, аларны юлдан юлга күчерү. Сүзләр арасында буш урын калдыру, юлдан-юлга күчерү билгесе кую, кызыл юл кебек график чараларны куллану. Алфавиттагы хәрефләрнең исемен дөрес әйтү, аларның урнашу тәртибен белү. Сузык һәм тартык авазлар. Калын һәм нечкә сузыклар , аларны белдерә торган хәрефләрнең дөрес язылышы. Авазларның калынлыкта-нечкәлектә ярашуы. Яңгырау һәм саңгырау тартыклар, аларны белдерә торган хәрефләрнең дөрес язылышы. Парлы һәм парсыз яңгырау һәм саңгырау тартыклар.

Синтаксис

Җөмлә, сүзтезмә һәм сүзләрне аеру, аларның охшаш һәм аермалы якларын аңлау. Әйтү максаты ягыннан хикәя, сорау, тойгылы һәм боеру җөмләләр, аларны дөрес интонация белән уку. Җөмлә ахырында нокта, сорау һәм өндәү билгеләре кую.

Морфология

Сүз төркемнәре турында төшенчә бирү. Предметны белдерүче сүзләр. Уртаклык һәм ялгызлык исемнәр, аларның язылышы . *Кем? Нәрсә?* сорауларына җавап биргән исемнәрне аеру. Исемнәр янында кулланыла торган ярдәмче сүзләр- бәйлекләр һәм бәйлек сүзләр. Эш- хәрәкәтне белдерүче сүзләр. Билгене белдерүче сүзләр.

Бәйләнешле сөйләм

Иҗекләрдән сүзләр, сүзләрдән сүзтезмәләр һәм җөмләләр төзү. Өч-дүрт җөмләдән торган хикәя төзеп язу. Рәсем буенча кечкенә хикәя төзү. Шигырь, табышмак, мәкальләрне ятлап хәтер диктанты язу.

2 нче сыйныф

Фонетика һәм орфоэпия

Авазлар һәм хәрефләр. Сузык һәм тартык авазлар. Калын һәм нечкә сузыклар. Авазларның калынлыкта-нечкәлектә ярашуы. Язуда сузык авазларны белдерә торган хәрефләр. Аваз һәм хәрефләрне аеру. Сузык авазлар.

Иҗек. Сүзләрне иҗекләргә бүлү, юлдан-юлга күчерү кагыйдәләре.

Яңгырау һәм саңгырау, парлы һәм парсыз тартыклар. Язуда тартык авазларны белдерә торган хәрефләр. Татар теленә генә хас булган [w], [гъ], [къ], [х], [ч]; [ж], [ң], [һ] авазлары.

Е, ю, я хәрефләре кергән сүзләрне дөрес язу. Саңгырау тартыкларның яңгыраулашуы. Бертөрле ике тартык аваз хәрефләренең янәшә килүе.

ъ һәм ь хәрефләре кергән сүзләрне дөрес язу һәм уку.

Графика

Татар алфавиты: хәрефләрнең тәртибен һәм исемен яттан белү. Сүзлекләр белән эшләгәндә, алфавиттан файдалана белү.

Сүз

Сүз тамыры. Тамырдаш сүзләр. Кушымчалар. Сүз ясалу үзенчәлекләре.

Предметны белдергән сүзләр. Ялгызлык һәм уртаклык исемнәр. Кеше исемнәрен, фамилияләрен, шәһәр, авыл, елга исемнәрен, хайван кушаматларын баш хәреф белән язу.

Эш-хәрәкәтне белдергән сүзләр. Аларның мәгънәсе һәм җөмләдә куллану үзенчәлекләре.

Предметның билгесен белдергән сүзләр, аларны җөмләдә куллану. Татар телендә исем һәм сыйфатның синтаксик бәйләнеш үзенчәлеге.

Сүз, сүзтезмә һәм җөмлә. Сүзтезмә һәм җөмләләр төзү. Җыйнак һәм җәенке җөмлә. Җөмләнең баш кисәкләре. Җөмләдә сүз тәртибе. Әйтү максаты ягыннан җөмләнең төрләре, аларның дөрес әйтелеше.

Бәйләнешле сөйләм

Текстта җөмләләрнең урнашу тәртибе (үзара бәйләнеше). Текстның темасын билгеләү, төп фикерен табу. Текстны кисәкләргә бүлү һәм исем кую.

Рәсемнәр буенча, терәк сүзләр кулланып, текст төзү. Тәкъдим ителгән бирем буенча текстның эчтәлеген сөйләү.

Шигырь, мәкаль, әйтем һәм табышмаклар ятлау. Татар сөйләм әдәбенә хас булган сүзләрне дөрес куллану.

3 нче сыйныф

Лексика. Сүз.

Сүз һәм аның лексик мәгънәсе.Бер мәгънәле һәм күп мәгънәле сүзләр, аларның аермасы.Сүзнең туры һәм күчерелмә мәгънәләре,аларны сөйләмдә куллану. Татар телендә алынма сүзләр.Синонимнар һәм антонимнар, омонимнар: аларны сөйләмдә куллану. Татар теленең сүзлек байлыгы.Татар телендә сүзлекләр: татар теленең аңлатмалы сүзлеге, синонимнар, антонимнар, омонимнар сүзлекләре һәм аларны көндәлек тормышта , уку эшчәнлегендә куллану.

Сүз төзелеше һәм сүз ясалышы

Сүзнең мәгънәле кисәкләрен билгеләү: тамыр һәм кушымча. Сүз ясагыч кушымчалар турында төшенчә. Сүзне төзелеше буенча тикшерү.

Тамырдаш сүзләр турында төшенчә. Аларның синонимнардан һәм омонимнардан аермасы. Тамырдаш сүзләр һәм бер үк сүзнең төрле формалары.

Сүзләрнең дөрес язылышын тикшерү ысуллары: сүзнең формасын үзгәртү, тамырдаш сүзләр сайлау, орфографик сүзлек куллану. **Морфология**

Сүз төркемнәре турында төшенчә.

Исем. Мәгънәсе һәм кулланылышы. Берлек һәм күплек саннары. Күплек сан кушымчаларының дөрес язылышы. Татар телендә килешләр һәм аларның сораулары. Исемнәрнең килеш белән төрләнеше. Исемнәргә морфологик анализ ясау күнегүләре.

Фигыль. Фигыльнең мәгънәсе һәм сөйләмдә кулланылышы. Фигыльнең барлык һәм юклык формалары. Фигыльнең зат-сан белән төрләнеше. Хикәя фигыльнең хәзерге, үткән һәм киләчәк заманнары. -ар, -әр, -ыр, -ер, -р, -ачак, -әчәк, -ячак, -ячәк киләчәк заман хикәя фигыль кушымчаларының дөрес язылышын гамәли үзләштерү. Фигыльләргә морфологик анализ.

Сыйфат. Мәгънәсе һәм сөйләмдә кулланылышы. Сыйфат дәрәҗәләре: гади(төп), чагыштыру, артыклык, кимлек. Чагыштыру дәрәҗәсендәге –рак, -рәк кушымчаларының һәм артыклык дәрәҗәсендәге кисәкчәләрнең дөрес язылышы.
Алмашлык. Алмашлык турында гомуми күзаллау.Зат алмашлыклары, мәгънәсе һәм сөйләмдә кулланылышы. Зат алмашлыкларының килеш белән төрләнеше.

Кисәкчә. *да, дә, та, тә* кисәкчәләрен *–да, -дә, -та, -тә* урын-вакыт килеше кушымчаларыннан аерып таный белү ысуллары. Кисәкчәләрнең дөрес язылышы.

Бәйлекләр, аларның сөйләмдәге әһәмияте. Бәйлекләрне исемнәр һәм алмашлыклар белән төрле килешләрдә куллану.

Синтаксис

Җөмлә. Әйтелү максатыннан чыгып, җөмләләрнең төрләре(хикәя, сорау, өндәү(боеру), тойгылы). Җөмлә ахырында тыныш билгеләре: нокта, сорау һәм өндәү билгеләре. Хикәя, сорау, өндәү(боеру), тойгылы җөмләләрнең интонацион үзенчәлекләре(гамәли үзләштерү).

Баш һәм иярчен кисәкләр турында төшенчә. Ия һәм хәбәр. Җөмләдә сүзләр бәйләнешен билгеләү.

Җөмләдә сүз тәртибе. Җыйнак һәм җәенке җөмләләр турында төшенчә.

Сүзтезмә. Сүз, сүзтезмә, җөмләнең охшаш һәм аермалы яклары. Сүзтезмәдәге ияртүче һәм иярүче сүзләрне таный белү.

Бәйләнешле сөйләм

Текст. Текстның темасын, төп фикерен билгеләү, абзацларга бүлү. Тасвирлаучы һәм хикәяләүче текстларның төп үзенчәлекләре. Сөйләм этикасы белән таныштыру.

4 нче сыйныф

Сүз . Телнең сүзлек байлыгы .Сүзнең лексик мәгънәсе.

Сүз һәм аның мәгънәсе, бер генә мәгънәле һәм күп мәгънәле сүзләр, тотрыклы сүзтезмәләр, алынма сүзләр, синоним,антоним, омонимнар.Сүзне туры һәм күчерелмә мәгънәдә куллану. Искергән һәм яңа сүзләр. Бу белемнәрне гамәли сынап карау.

Татарча-русча, русча- татарча сүзлекләр, орфографик сүзлек, аңлатмалы сүзлек, фразеологик әйтелмәләр сүзлеге .

Сүз төзелеше

4 нче сыйныфта “Сүз төзелеше” темасы тагын да тирәнәйтелә: ясалма, кушма,парлы, тезмә сүзләрнең, ясалышы һәм дөрес язылышы, рус теленнән татар теленә кергән алынма кушма сүзләрнең үзенчәлекләре; сүз төзелешенә анализ ясау ,кушма сүзләрдә ь һәм ъ хәрефләренең язылыш кагыйдәләре, сингармонизм законына буйсынмаган сүзләргә сүз ясагыч кушымчаларның ялгану тәртибе. Сүз төзелешенә анализ.

Сүз төркемнәре. Исем

Мәгънәсе, сораулары, формалары, ясалышы, җөмләдәге урыны турында кабатлау. Исемнәрнең хәбәр булып килүләренә күзәтүләр. Ялгызлык һәм уртаклык исемнәр. Берлек һәм күплек сандагы исемнәр. Исемнәрнең килеш һәм тартым белән төрләнеше. Калын һәм нечкә төрләнеш. Сингармонизм законына буйсынмаган сүзләргә кушымча ялгау. Килеш кушымчаларының дөрес язылышы.

Баш килеш. Бу формада исемнәрнең җөмләдә ия, хәбәр, иярчен кисәк була алулары. Төшем килешенең мәгънәсе, җөмләдәге функциясе. Күплек сандагы исемнәрнең килешләр белән төрләнеше. Төрле килешләрдә исемнәрнең бәйлекләр белән кулланылуы.

Фигыль

Фигыль - катлаулы сүз төркеме. 4 нче сыйныфта 1-3 нче сыйныфта үткән материал искә төшерелә һәм хикәя фигыльнең билгеле үткән заман, нәтиҗәле үткән заман формалары; киләчәк заман формалары: билгесез киләчәк заман, билгеле киләчәк заман турында яңа мәгълүмат өстәлә. Фигыльнең барлык һәм юклык формалары.

Боерык фигыль. Боерык фигыльнең мәгнәсе , зат-сан белән төрләнеше. Боерык фигыльне куллану, дөрес язу.

Фигыльнең җөмләдә хәбәр булып килүе, антоним Һәм синоним фигыльләр турында мәгълүмат бирү.

Сыйфат

Сыйфат дәрәҗәләре. Дәрәҗә формаларының ясалышы, дөрес язылышы һәм кулланылышы. Сыйфатның җөмләдәге роле (иярчен кисәкләр һәм хәбәр булып килүе).Сыйфатларның туры һәм күчерелмә мәгнәдә кулланылуы.Антоним сыйфатлар, синоним сыйфатлар.

Алмашлык

Алмашлык – мөстәкыйль сүз төркеме. Ул сөйләмдә башка сүз төркемнәрен (исем, сыйфат, сан һәм рәвешне) алыштырып килә. Алмашлык предметны яки билгене генә белдерми , ул бары тик үзе алыштырып килә торган сүз төркеменең грамматик билгеләренә ия була. Алмашлыкларның җөмләдәге роле. Зат алмашлыкларының килеш белән төрләнеше, дөрес язылышы кабатлана һәм сорау алмашлыклары турында яңа мәгълүмат бирелә. Килеш сораулары сорау алмашлыкларына керәләр. . Алмашлыкларның сөйләмдә кулланылышы.

Сан

Сан предметның исәбен, микъдарын белдерә торган сүз төркеме. Сан исем белән кулланылганда төрләнми. Җөмләдәге роле. Кайбер сан төркемчәләре :микъдар саннары, тәртип саннары.

Рәвеш

Рәвеш - мөстәкыйль сүз төркеме, лексик-грамматик яктан эш-хәлнең билгесен, ничек үтәлүен белдерә.Рәвешләрнең җөмләдәге роле.

Морфологик яктан - төрләнми. Ул ничек? кайчан? кая? кайда? никадәр? күпме ? кебек сорауларга җавап бирәләр. Эш яки хәлнең билгесен, ничек үтәлүен белдерә торган сүз төркеме.

Сөйләмдә актив кулланыла торган рәвешләр, аларның дөрес язылышы.

Кисәкчәләр

Кисәкчәләр турында беренче мәгълүмат 3 нче сыйныфта бирелә. Кисәкчәләр (*да, дә, та, тә, гына, генә, кына, кенә, ук, үк, ич, бит*). Аларның дөрес язылышы.

Кисәкчәләр сүз яки җөмләгә төрле төсмер өстәү өчен кулланылуы ачыклана.Кисәкчәләр аерым торганда мәгънә белдерми. Бик күп кисәкчә күп мәгънәле була,һәм аларның мәгънә төсмерләре нинди сүзгә иярүләренә, кайсы урында килүләренә, җөмлә төзелешенә, аның интонациясенә карап үзгәрә.

Бәйлекләр

1-3 нче сыйныфларда өйрәнгәннәрне кабатлау. Бәйлек- ярдәмче сүз, шуңа күрә, төшенчәдә төп урынны бәйлекнең функциясе, үтәгән хезмәте алып тора: бәйлекләр сүзләрне бәйлиләр.Төрле килешләрдә исемнәрнең һәм зат алмашлыкларының бәйлекләр белән килүенә күзәтүләр. Бәйлек төшенчәсе грамматик категория итеп аңлатыла.

Сүзтезмә

4 нче сыйныфта сүзтезмәләргә шактый эзлекле мәгълүмат бирү күздә тотыла : сүзтезмә һәм тезмә сүзләр арасындагы аерманы аңлату, сүзтезмәләрнең барлыкка килү юлларын ныгыту, сүзтезмәдәге иярүче һәм ияртүче сүз турында белемнәрне тирәнәйтү.

Җөмлә

Җөмләнең баш кисәкләре. Баш һәм иярчен кисәкләрнең аермасы. Җөмләдә сүзләр бәйләнеше. Ия белән хәбәр билгеләмәсе . Җыйнак һәм җәенке җөмләләр .Җөмләнең иярчен кисәкләре. Аергыч. Аергычка билгеләмә бирү Һәм аның сыйфат белән белдерелүе .

Җөмләнең тиңдәш кисәкләре

Җөмләнең тиңдәш кисәкләрен һәм тиңдәш кисәкләрнең үзара санау интонациясен, теркәгечләр ярдәмендә бәйләнешен төшендерү, тиңдәш кисәкләр янында тыныш билгеләренең куелышын аңлату. Тиңдәш ияле һәм тиңдәш хәбәрле җөмләләр.Тиңдәш кисәкләр арасында ***һәм, я, да-дә, та-тә, ә, ләкин*** теркәгечләре, тиңдәш кисәкләр янында тыныш билгеләре.

Эндәш сүзләр турында төшенчә бирү. Эндәш сүзләр һәм алар янында тыныш билгеләрен куярга өйрәтү.

Гади һәм кушма җөмләләр турында төшенчә бирү. Составында 2-3 гади җөмлә булган кушма җөмләләр**.** Тезмә кушма җөмләләрдә ***һәм, ә, ләкин, әмма*** теркәгечләре, алар янында тыныш билгеләре.

Бәйләнешле сөйләм

Сөйләм, аның тормыштагы роле. Билгеле бер темага караган төрле (сурәтләү, хикәяләү характерындагы) сөйләм текстлары кулланып, телдән монологик сөйләмне гамәли яктан үзләштерү.

Текст. Текст билгеләре. Тексттагы җөмләләрнең мәгънәви бердәмлеге. Текстка исем бирү.

Тексттагы җөмләләрнең эзлеклелеге. Текст кисәкләренең (өлешләренең) эзлеклелеге, кызыл юл турында төшенчә.

Текстка исем бирү, җөмлә һәм текст кисәкләрен билгеләү, җөмлә һәм текст кисәкләре эзлеклелеген төзәтү.

Текстның планын төзү. Бирелгән план буенча үз текстыңны төзү.

Сурәтләү һәм хикәяләү характерындагы текстлар, аларның үзенчәлекләре.

Котлау тексты һәм хат язу. Язма сөйләмнең төгәллеген, дөреслеген һәм сәнгатьлелеген саклап, үз текстыңны төзү һәм бирелгән текстларны тикшереп төзәтү, текстта синонимнар, антонимнар куллану.

Изложение һәм сочинениенең төп төрләре белән танышу (билгеләмәләрен ятламыйча): бирелгән текстны тулысынча файдаланып яки аерым урыннарын (сүзләрен) сайлап алып языла торган изложение, сочинение элементлары булган изложение, хикәяләү-сурәтләү рәвешендәге сочинение һ.б.

Календарь-тематик планлаштыру

Т/с	Дәрес темасы	Дәрес саны	Үткәрү вакыты		искәрмә
			план	Факт	
	Орфограмма. 1-2нче классларда үткәнне кабатлау(13сәг)				
1	Орфограмма	1			
2	Рәсем буенча хикәя язу	1			
3	Авазлар һәм хәрефләр	1			
4	Сузык һәм тартык авазлар	1			
5	Сүзләргә хәреф-аваз анализы ясау.	1			
6	Кереш контроль диктант “Чишмә”	1			
7	Хаталар өстендә эш. Иҗек. Сүзләрне юлдан юлга күчерү	1			
8	Ъ, Ь хәрефләре	1			
9	Я, ю, е хәрефләре. Алфавит	1			
10	Тамыр һәм кушымча. Тамырдаш сүзләр	1			
11	Сүз төркемнәре. Җөмлә	1			
12	Контроль күчереп язу “Суык”	1			
13	Үткәннәрне кабатлау. Тест биремнәре.	1			
	Сүз. Телнең сүзлек байлыгы(11сәг)				
14	Сүзнең төп (лексик) мәгънәсе	1			
15	Алынма сүзләр	1			

16	Бер мәгънәле һәм күп мәгънәле сүзләр	1			
17	Әйтелеше бертөрле, мәгънәләре башка сүзләр – омонимнар	1			
18	Охшаш мәгънәле сүзләр – синонимнар	1			
19	Синонимнарны ныгыту	1			
20	Капма-каршы мәгънәле сүзләр – антонимнар	1			
21	Антонимнарны ныгыту	1			
22	Тотрыклы сүзтезмәләр	1			
23	“Сүзнең төп (лексик) мәгънәсе” темасын ныгыту. Тест биремнәре.	1			
24	Теманы кабатлау. Искәртмәле диктант “Тоз”	1			
	Сүз төзелеше. Сүз ясалышы(10сәг)				
25	Тамыр һәм кушымча	1			
26	Сүз ясагыч кушымчалар	1			
27	Төрләндергеч кушымчалар	1			
28	Кушымчаларны ныгыту	1			
29	Кушма сүзләр	1			
30	Кушма сүзләрне ныгыту	1			
31	Парлы сүзләр	1			
32	Кушма һәм парлы сүзләрне ныгыту. Тест биремнәре	1			
33	I чиреккә контроль диктант.	1			
34	Хаталар өстендә эш. “Сүз төзелеше. Сүз ясалышы” темасын кабатлау.	1			

	Сүз төркемнәре(66сәг)				
35	Сүз төркемнәре. Сүзләрнең төркемнәргә бүленеше	1			
36	Исем. Мәгънәсе, сораулары, җөмләдәге роле	1			
37	Ялгызлык исемнәр	1			
38	Уртаклык исемнәр	1			
39	Ялгызлык һәм уртаклык исемнәрне ныгыту	1			
40	Берлек һәм күплек сандагы исемнәр	1			
41	Рәсем буенча хикәя төзү	1			
42	Исемнәрнең килеш белән төрләнеше	1			
43	Баш килеш	1			
44	Иялек килеше	1			
45	Юнәлеш килеше	1			
46	Төшем килеше	1			
47	Чыгыш килеше	1			
48	Урын-вакыт килеше	1			
49	“Исемнәрнең килеш белән төрләнеше” темасын ныгыту	1			
50	Изложение язу “Песи баласы”	1			
51	“Исем” темасын кабатлау. Тест биремнәре.	1			
	Фигыль(24 сәг)				
52	Фигыль сүз төркеменең мәгънәсе һәм сораулары	1			

53	Фигыльнең барлык һәм юклык төрләре	1			
54	Фигыльләрнең зат-сан белән төрләнеше	1			
55	Фигыльләрнең зат-сан белән төрләнешен ныгыту	1			
56	Контроль күчереп язу “Олы күл”	1			
57	Хаталар өстендә эш. Фигыль заманнары. Хикәя фигыль	1			
58	I яртыеллыкка контроль диктант	1			
59	Хаталар өстендә эш. Хикәя фигыльнең заман белән төрләнеше	1			
60	Хәзерге заман хикәя фигыль	1			
61	Хәзерге заман хикәя фигыльнең зат-сан белән төрләнеше.	1			
62	Үткән заман хикәя фигыль	1			
63	Үткән заман хикәя фигыльнең төрләнеше	1			
64	Үткән заман хикәя фигыльне ныгыту	1			
65	Рәсем буенча хикәя язу	1			
66	Киләчәк заман хикәя фигыль	1			
67	Киләчәк заман хикәя фигыльнең беренче төре	1			
68	Киләчәк заман хикәя фигыльнең беренче төренең төрләнеше	1			
69	Киләчәк заман хикәя фигыльнең икенче төре	1			
70	Киләчәк заман хикәя фигыльнең икенче төренең төрләнеше	1			
71	Киләчәк заман хикәя фигыльне ныгыту. Аңлатмалы диктант “Төнге аучы”	1			
72	Фигыльләрнең күп мәгънәлелеге	1			

73	Фигыльләрнең күп мәгънәлелеген ныгыту	1			
74	Изложение язу “Каен – файдалы агач”	1			
75	“Фигыль” темасын кабатлау. Тест биремнәре.	1			
	Сыйфат(11сәг)				
76	Сыйфатлар нәрсәне белдерәләр	1			
77	Сыйфатларның җөмләдәге роле	1			
78	Антоним сыйфатлар	1			
79	Сыйфат дәрәҗәләре. Гади дәрәҗәдәге сыйфатлар	1			
80	Ирекле диктант “Әниемә бүләк”	1			
81	Чагыштыру дәрәҗәсендәге сыйфатлар	1			
82	Артыклык дәрәҗәсендәге сыйфатлар	1			
83	Кимлек дәрәҗәсендәге сыйфатлар	1			
84	“Сыйфат дәрәҗәләре” темасын ныгыту	1			
85	Искәртмәле диктант “Мияубикә”	1			
86	“Сыйфат” темасын кабатлау. Тест биремнәре	1			
	Алмашлык(5сәг)				
87	Алмашлык	1			
88	Берлек сандагы зат алмашлыкларының килеш белән төрләнеше	1			
89	Күплек сандагы зат алмашлыкларының килеш белән төрләнеше	1			
90	Контроль күчереп язу “Мәңге сүнмәс умырзаялар”	1			

91	Хаталар өстендә эш. “Алмашлык” темасын кабатлау. Тест биремнәре.	1			
	Кисәкчәләр (5 сәг)				
92	Кисәкчәләр	1			
93	Кисәкчәләрне дөрес язу	1			
94	Аңлатмалы диктант “Кошлар кайта”	1			
95	Хаталар өстендә эш. “Кисәкчәләр” темасын ныгыту	1			
96	“Өмәдә” темасына хикәя төзеп язу	1			
	Бәйлекләр (4сәг)				
97	Бәйлекләр	1			
98	“Бәйлекләр” темасын ныгыту. Сайланма диктант.	1			
99	III чиреккә контроль диктант “Кошчык”	1			
100	Хаталар өстендә эш. Кисәкчәләр һәм бәйлекләрне ныгыту.	1			
	Җөмлә (11 сәг)				
101	Җөмлә. Җөмлә төрләре.	1			
102	Хикәя җөмлә	1			
103	Сорау җөмлә	1			
104	Өндәү (боеру) җөмлә.	1			
105	Тойгылы җөмлә	1			
106	Җөмлә кисәкләре	1			
107	Җөмләдә сүзләр бәйләнеше.	1			
108-109	Җыйнак һәм җәенке җөмләләр	2			

110	Ирекле диктант “Җәй килә”	1			
111	“Җөмлә” темасын ныгыту. Тест биремнәре.	1			
	Сүзтезмә (3 сәг)				
112	Сүзтезмә	1			
113-114	Тотрыклы сүзтезмәләр	2			
115	Текст. Бәйләнешле сөйләм	1			
	Текст. Бәйләнешле сөйләм (12сәг)				
116	Текстның өлешләре. План.	1			
117	Сөйләм этикасы	1			
118	Тылсымлы сүзләр	1			
119	Тасвирлау һәм хикәяләү текстлары	1			
120	Автобиография	1			
121	Изложение “Куян рәхмәте”	1			
122	Рәсем буенча хикәя төзеп язу	1			
123	План буенча текстның эчтәлеген сөйләү	1			
124	“Бәйләнешле сөйләм” темасын кабатлау. Тест биремнәре.	1			
125	Еллык контроль диктант “Урманда”	1			
126	Хаталар өстендә эш. Ныгыту күнегүләре.	1			
127	Сүзнең төп (лексик) мәгънәсе	1			
128	Синонимнар һәм антонимнар	1			
129	Исем. Исемнәрнең килеш белән төрләнүе	1			

130	Фигыль. Фигыльнең заман белән төрләнеше	1			
131	Киләчәк заман хикәя фигыль	1			
132	Сыйфат. Сыйфат дәрәҗәләре. Бәйләнешле сөйләм	1			
133	Алмашлык Җөмләнең баш кисәкләре	1			
134	Еллык йомгаклау контроль диктант	1			
135	Хаталар өстендә эш	1			
136	Үткәннәрне ныгыту.Йомгаклау	1			